

Владислав Юрійович,

научний співробітник

лабораторії електронних навчальних ресурсів

Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, аспірант

ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ ДОКТОРІВ НАУК В УНІВЕРСИТЕТАХ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА ЗА ПРИКЛАДОМ ВАРШАВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Майже в усі часи ступінь «доктора наук» вважається науковим ступенем, який присвоюється людині після захисту докторської дисертації, або ж виконання інших вимог. Без цього наукового ступеня фактично неможливо займати посаду у будь-якій науковій сфері.

У різних країнах вимоги і характеристики докторського ступеня різняться між собою. Ступінь доктора також може варіюватися за галуззю знань. У більшості країн Європейського Союзу найменування ступеня «доктор» не відображає детальної спеціалізації: як приклад, доктор філософії означає присудження цього ступеня філософським факультетом, котрий, як правило, вивчає фахівців як гуманітарних, так і природничих наук. У Франції, в університетах Великої Британії та країн, які традиційно використовують британську систему організації університетів, ступінь доктор філософії (англ. Doctor of Philosophy) присуджується гуманітаріям, а для фахівців з природничих наук прийнято позначення доктор наук (англ. Doctor of sciences). У Франції та країнах, що використовують французьку систему вищої освіти, титул доктора охоплює кілька ступенів, найнижчий з котрих доктор третього циклу (фр. Docteur de troisième cycle – таким циклом вважаються 5-ий і 6-ий роки навчання в університеті), наступні — доктор університету (фр. Docteur de l'Université, що встановлена в 1897 році та присуджується за підсумками захисту дисертації і як полегшена форма вимог призначається переважно іноземцям) та державний доктор (фр. Docteur de l'Etat); вимагається подання двох захищених дисертацій – головної (англ. These principale) на тему, визначену дисертантом, і додаткової (англ. These complementaire) на

тому, визначену факультетом. У 1935 році в Німеччині, крім ступеня доктора наук, був введений ступінь хабілітованого доктора (нім. Doctor habilitatus), що дає право на заміщення посади професора університету. В університетах ФРН у докторський диплом вноситься оцінка, отримана на докторському іспиті, а також оцінка захисту [1].

Подібно до німецького наукового ступеня «доктора хабілітованого», такий самий ступінь є також найвищим і присуджується у Республіці Польща. Але на відміну від Німеччини, і подібно до України, ступінь доктора не є єдиним, а має чіткий поділ на «доктора наук» і «доктора хабілітованого», за яким польський «доктор наук» відповідає українському «доктору філософії», а польський «доктор хабілітований» українському «доктору наук». До того ж у Польщі ступінь «доктора наук» надається особам, які здобули (отримали) професійний рівень (звання) магістра, магістра-інженера, лікаря або інший рівнозначний рівень, здали докторські екзамени і захистили докторську дисертацію. Подібно до України, науковий ступінь доктора наук у Польщі можна отримати на кафедрах ВНЗ чи наукових інститутів, які мають на те право. Крім того, кафедри ВНЗ чи наукові інститути повинні мати у своєму складі не менше 8 осіб з науковим ступенем «доктора хабілітованого» або з науковим званням професора.

Важливим моментом у підготовці майбутніх докторів наук стало впровадження електронного навчання. На особливу увагу заслуговує досвід впровадження у ВНЗ і наукових інститутах Польщі систем дистанційного навчання, які дають змогу навчатися у докторантурі тим, хто не має можливості навчатися стаціонарно. Головною ідеєю технологій дистанційного навчання є створення навчального інформаційного середовища складовими частинами якого є викладачі та студенти (учні, слухачі), взаємодія яких відбувається за допомогою сучасних телекомунікаційних засобів. Замість класичної, безпосередньої взаємодії «учень-вчитель» впроваджується непрямий контакт який реалізовується при використанні електронних засобів (наприклад, Інтернет, Інтранет, Екстранет, супутникове мовлення, інтерактивне телебачення), а також доступних носіїв для запису (диски CD I DVD) [2].

Особливу роль у розвитку дистанційної освіти у Республіці Польщі, яка розвивається у двох напрямках – у бізнес-середовищі та у сфері освіти, зокрема вищої, відіграють спеціалізовані центри (осередки) дистанційного навчання (пол. Centrum Edukacji Niestacjonarnej) при вищих технічних навчальних закладах, зокрема: Сілезький університет м. Катовіце (пол. Centrum Kształcenia na Odległość w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach), Центр безперервної освіти та навчання Швєнтокрзиської Політехніки (пол. Centrum Kształcenia Ustawicznego przy Politechnice Świętokrzyskiej), Центр нестационарної освіти Гданської політехніки (пол. Centrum Edukacji Niestacjonarnej Politechniki Gdańskiej), Польський віртуальний університет (пол. PUW – Polski Uniwersytet Wirtualny), Віртуальний університет Інституту професійної освіти і навчання м. Варшава (пол. Uniwersytet Wirtualny przy Instytucie Kształcenia Zawodowego w Warszawie), Осередок (центр) дистанційного навчання Варшавської політехніки (пол. Ośrodek Kształcenia na Odległość Politechniki Warszawskiej), Центр електронного навчання Гірничо-металургійної академії (пол. Centrum e-Learningu Akademii Górniczo-Hutniczej).

Одним з найвідоміших центрів дистанційного навчання, який займається підготовкою докторів наук є Центр відкритої та мультимедійної освіти, який діє при Варшавському університеті (пол. Centrum Otwartej i Multimedialnej Edukacji (COME)). Даний центр – це міжкафедральна структурна одиниця, яка відповідальна за поширення електронного навчання не лише у Варшавському університеті, але й по всій країні. Хоча доробок Центру є значним у польській освітній системі, він все ще є новим та іноді викликає певні сумнівні підозри і помилкові фантазії щодо нього. Десятирічна часова перспектива існування Центру відкритої та мультимедійної освіти і здобуті через досвід певні досягнення, як видається, є достатньою підставою для синтезу цього явища, а також поглибленого аналізу і спроб сформулювати пропозиції про місце і роль електронного навчання у якості інструменту для змін у ВНЗ.

Загалом Варшавський університет, до якого належить Центр відкритої та мультимедійної освіти готує понад 60 000 студентів і більше 2000 студентів і докторантів за 242

доступними напрямками спеціальностей в області соціально-гуманітарних і математично-природничих наук. 44,5 % усіх студентів навчаються на нестационарній формі (з них – 26 % це «заочна форма», у т. ч. дистанційно, а 18 % – вечірня), а отже на платній формі. Цю велику кількість студентів навчають майже 3200 викладачів. Хоча за останні роки кількість викладачів збільшилася на 22 %, що прямопропорційно кількості студентів, зростання якої навпаки зменшилося. На заочній формі в Університеті по суті діє і сам Центр відкритої та мультимедійної освіти.

Поворотним моментом в існуванні Варшавського університету став 2005 рік, коли лише декілька курсів були доступні для студентів Варшавського університету. Тоді з'явилася Міждисциплінарна база академічних Інтернет-занять (Interdyscyplinarna Baza Internetowych Zajęć Akademickich (IBIZA) – авторський проект професора університету Гражини Вечоровської, першого директора Центру. Цей проект повинен був допомогти вирішити важливу проблему університетів, розосереджених територіально і за певними галузями знань, а саме збільшити кількість загальноуніверситетських предметів, зокрема, тих, які не пов'язані зі спеціальністю, за якою навчається студент чи докторант, і полегшити доступ до цих предметів. Варто зазначити, що проект фінансується з бюджету самого університету.

IBIZA – це пропозиція електронних (дистанційних) навчальних курсів, які дозволяють студентам і докторантам Варшавського університету пізнати ті чи інші галузі знань незалежно від обраної студентом спеціальності.

Заняття в рамках проекту IBIZA проводяться на навчальній платформі Центру (посилання на сайт: www.kampus.edu.pl), але закінчуються залученням і проведенням також занять на стационарній основі або еквівалентним стационарним заняттям. Її може проводити викладач лише зі званням доктор-хабілітованого або ж доктора наук, але у співпраці з репетитором.

У свою чергу, перехід Центру відкритої та мультимедійної освіти на електронну платформу Moodle у 2007 році сприяв підготовці майбутніх викладачів університету, тобто докторантів. З цього моменту вивчилося 371 осіб, в основному ад'юнкти або

докторанти, і це всього лише 11,6% від загальної кількості академічних співробітників університету. Реально, цей відсоток ще нижче, тому що серед тих, хто навчає є чимало докторантів. Це може означати, що переважна більшість вчителів не знає про діяльність Центру (хоча інформація про навчання є на сайті) і не зацікавлені в нових формах проведення занять, але ті, хто хотів би вести заняття через Інтернет, або ті, хто їх вже проводили, можуть брати участь в онлайн або дистанційних курсах, які вносять собою практичне впровадження у специфіку електронного навчання.

Варто відмітити, що на сьогоднішній день 35 електронних (дистанційних) курсів проводиться через 14 кафедр університету (з 19 існуючих загалом у ньому) [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що дистанційне навчання є провідною тенденцією у підготовці не лише студентів, але й докторантів на території Республіки Польща. Проте, використання технологій дистанційного навчання у підготовці докторів наук в університетах Польщі, зокрема, у Варшавському університеті, сприяло мобільності у навчанні, тобто навчанню тих, хто не має змоги навчатися стаціонарно. До того ж системи дистанційного навчання нині досягли такого рівня підготовки студентів до складання іспитів на отримання дипломів чи ступенів, який не поступається рівню традиційних навчальних закладів, а також відповідає встановленим державою вимогам щодо змісту, умов та вартості навчання.

Список використаних джерел:

1. Ганіткевич Я. В. Які наукові ступені потрібні українським вченим? // Онлайн-журнал Наукового товариства ім. Шевченка. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ntsh.org/science_degrees
2. Dobromir Dziewulak. Kształcenie na odległość w wybranych państwach europejskich / D. Dziewulak // Analizy BAS (Biuro analiz wojnowych) – Warszawa, 2012. – №18 (85). – S. 1-11.
3. Maria Wilkin. Dziesięć lat e-nauczania na Uniwersytecie Warszawskim / M. Wilkin, M. Dąbrowski, M. Zając (red.) // E-learning w szkolnictwie wyższym – potencjał i wykorzystanie – Warszawa: Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, 2010. – S. 221-230.